

У Павлівській школі працювали усі учні без виключення, але враховувалися вікові особливості школярів та їх інтереси. Так розвивалася ідея сумісної життєдіяльності дітей та дорослих, яка зараз має своє місце в концепції загальної середньої освіти: не вплив дорослих на дітей, а процес їх сумісної життєдіяльності, направлений на розвиток як учнів так і вчителів, побудований на спілкових засадах.

Що ж стосується формування почуття відповідальності в навчанні, то тут також багато провідних ідей, які педагог втілював у життя свого колективу. Виховна система була побудована таким чином, що учні відповідально ставилися до виконання своїх домашніх завдань. Цьому сприяли такі заходи у школі як «Найкращій зошит тижня» або тематичні виставки «Виставка малюнків» і т.д. Кожен хотів побачити свою роботу серед кращих і внаслідок цього відповідально, сумлінно та з інтересом ставився до цих завдань.

У школі практикували конкурси ерудитів, свята врожаю, на яких учні демонстрували свої досягнення. Це дозволяло учням проявити свої здібності у різних сферах. Участь у таких заходах ставало для молоді справою честі та стимулом. Для кожного учня відкривалася перспектива досягти успіху у певній галузі творчої праці, яка найбільш відповідає його індивідуальним задаткам, здібностям та силам. Кожен відповідально ставився до долученої йому справи, до підготовчого етапу заходу. Кожен усвідомлював значимість своєї участі у справі, розумів серцем і душею, що не можна підвести колектив, товаришів, вчителів. Співучасть та співпереживання – невід'ємні компоненти такого почуття як відповідальність.

Закликаючи вчителів і вихователів звертатися до внутрішнього світу дитини обережно, відповідально доторкатися до сфери її розуму і почуттів, бо неповторність кожної дитини потребує індивідуальних і щирих ставлень саме до неї. В.О. Сухомлинський піклувався про те, щоб оберігати дитяче серце від болю, страждань, щоб дитина виховувалася добром, щоб педагогіка сердечності стала каноном виховання особистості. Суто виховний зміст спадщини педагога є зразком універсальної виховної концепції, яка не втрачає актуальності, бо спирається на гуманістичні загальнолюдські цінності і духовні традиції народу [2, с. 7].

ВИСНОВКИ

Звичайно, у багатьох працях вченого педагога узагальнюється і систематизується теоретичний і практичний досвід виховання відповідальності в радянській школі. Але, не дивлячись на ідеологічну спрямованість, сьогодні, коли актуальність формування почуття відповідальності в учнів молодших класів не викликає сумніву, сучасні вчителі і керівники шкіл відчують педагогічну далекосяжність видатного вчителя, який зумів в складний період педагогічного автократизму окреслити шляхи формування відповідальності на основі гуманізму і громадянського виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. Взаємозалежність свободи і відповідальності: погляд В.О.Сухомлинського // Початкова школа. – 2005. - № 6. – С.7-9.
2. Дічек Н. Духовні доміанти В.О.Сухомлинського // Рідна школа. – 2008. - № 9. – С. 5-7.
3. Кузь В. Свобода і відповідальність учнів у виховній системі В.О.Сухомлинського // Початкова школа. – 2005. - № 6. – С.4-7.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 5: Статті. – К.: Рад. Школа, 1977. – 639 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 53: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Рад. Школа, 1977. – 670 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 4: Павлівська середня школа. – К.: Рад. Школа, 1977. – С.145-367.

УДК 811.112.2'36'25'243

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК БЕЗПЕРЕКЛАДНОГО ЧИТАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ

Новікова Н.Г., аспірант

Запорізький національний університет

Стаття присвячена питанню формування граматичних навичок читання в німецькій мові в студентів немовних вищих ВНЗ. Читання з безпосереднім розумінням літератури за фахом можливе за умови оволодіння студентом активним граматичним мінімумом і цілим рядом граматичних явищ, що

відносяться до рецептивної граматики і засвоєння синтаксичного ладу мови, яка вивчається. Застосування методу читання іноземною мовою з частковим аналізом сприяє формуванню вищезгаданих навичок, тому що допомагає накопиченню мовного матеріалу, розвитку мовної здогадки, полегшує вилучення інформації.

Ключові слова: граматична структура тексту, активний граматичний мінімум, синтаксичний лад мови, граматичні навички, мовна компетенція в читанні, фіксований порядок слів.

Новикова Н.Г. ФОРМИРОВАНИЕ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ БЕСПЕРЕВОДНОГО ЧТЕНИЯ НЕМЕЦКОЯЗЫЧНЫХ ТЕКСТОВ/ Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена вопросу формирования грамматических навыков чтения в немецком языке у студентов неязыковых вузов. Чтение с непосредственным пониманием текста по специальности при условии овладения студентом активным грамматическим минимумом и целым рядом грамматических явлений, относящихся к рецептивной грамматике и усвоения синтаксического строя изучаемого языка. Применение метода чтения на иностранном языке с частичным анализом способствует формированию вышеупомянутых навыков, так как способствует накоплению языкового материала, развитию языковой догадки, облегчает извлечение информации.

Ключевые слова: грамматическая структура текста, активный грамматический минимум, синтаксический строй языка, грамматические навыки, языковая компетенция в чтении, фиксированный порядок слов.

Novikova N.G. FORMING GRAMMAR SKILLS OF COMPREHENSIVE READING IN GERMAN / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article is devoted to the problem of forming grammar skills of reading in German for students learning a foreign language for specific purposes. Comprehensive reading of the special text is stipulated by basic grammar skills relevant to receptive grammar and by the knowledge of syntax. The analytical reading stimulates the development of the aforesaid skills, linguistic intuition and it facilitates the comprehension of the information.

Key words: textual grammar structure, basic grammar skills, syntax, linguistic competence in reading, strict (fixed) word order

У сучасних умовах удосконалюється система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Особлива увага приділяється інтеграції професійної освіти з іншомовним навчанням. Вивчення іноземних мов стало складовою частиною професійної підготовки спеціалістів у вищих ВНЗ. Вирішення цієї проблеми можливе, перш за все, через навчання професійно-орієнтованому іншомовному читанню, роль якого в умовах немовного вищого ВНЗ загальновізнана. Цим питанням займалося чимало вітчизняних дослідників: Н.Н. Боцманова, З.І. Кличнікова, Є.І. Пассов, С.Є. Рахман, С.К. Фоломкіна.

Перекручена інформація, яку невірно зрозуміли, а тому й не використали, веде до втрати часу, енергії, успіху і демотивує спочатку навчальну, а в подальшому і професійну діяльність. У зв'язку з цим навчання професійно орієнтованому читанню іноземною мовою, що спрямоване на вилучення, привласнення і використання цінної, важливої і нової інформації, є першочерговим завданням курсу іноземної мови у вищих немовних ВНЗ, особливо такого його аспекту, як граматики.

Аналіз літератури з проблеми формування граматичних мовних навичок іншомовного професійно орієнтованого читання дозволив нам зробити висновок про необхідність її подальшого дослідження, аналізу та прийняття нових методичних рішень на основі загальних дидактичних принципів, нових підходів до навчання та нових наукових даних лінгвістики та педагогіки, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою даної статті є розгляд прийомів формування граматичних навичок безперекладного читання німецькомовних текстів на основі аналізу синтаксичної структури речення.

Витягання нової інформації можливе лише за умови добре засвоєних граматичних мовних засобів. Читання з безпосереднім розумінням літератури за фахом можливе за умов, якщо:

1. Студент опанував активний граматичний мінімум, тобто цілий ряд граматичних явищ, які відносяться до рецептивної граматики.
2. У нього сформовані певні граматичні вміння і навички, такі як:
  - *вміння визначити за формальними ознаками синтаксичну конструкцію та її відповідність в українській мові, вміння встановити синтаксичний зв'язок між словами,
  - *вміння бачити структуру речення мови, яка вивчається,
  - *навички граматичного аналізу незрозумілих речень.

Зупинимось більш детально на розгляді особливостей синтаксичних конструкцій німецької мови та їх відповідностей у рідній мові, а також на вправах з розвитку граматичних навичок читання.

Першим кроком до розуміння тексту іноземною мовою є засвоєння синтаксичного ладу мови, яка вивчається. У кожній мові структура речення має свої особливості, з'єднання слів у реченні оформляється по-своєму. Особливістю синтаксичного ладу німецької мови, на думку В.Г. Адмоні, є суворе структурне об'єднання речення, яке виражається у фіксованому порядку слів, в обмеженій

самостійності слів, включенні їх у речення через посередництво синтаксичних груп, і рамкової конструкції, що досягається дистантним порядком слів [1,50]. Перераховані ознаки синтаксичного ладу німецької мови істотно відрізняють її від української мови, яка характеризується більшою гнучкістю і свободою. Для розуміння змісту німецького речення дуже важливо зрозуміти основні правила побудови речення, розвинути здатність бачити рамкову конструкцію, здібність визначити частини присудка, зв'язати артикль з іменником, якщо між ними є поширене визначення, визначити головні члени речення.

Важливою передумовою до розуміння тексту «є знання стройових засобів мови, яка вивчається. Ці засоби потрібні для оформлення відносин між словами» [3,17]. До своєрідних стройових засобів німецької мови відносяться фіксований порядок слів і вживання артикля як засобу оформлення групи іменника. Стройові слова: прийменники, сполучники, артиклі, частки, допоміжні дієслова тощо - мають, як відомо, високе вживання. Знання стройових засобів сприяє встановленню синтаксичних відносин у тексті, усвідомленню їх закономірностей і розуміння тексту, навіть якщо в ньому існує певна кількість незнайомих слів. Стройові засоби служать орієнтирами різних відносин між словами і реченнями.

У навчанні граматиці для читання важлива практична спрямованість. З цією метою слід здійснити ретельний відбір рецептивного граматичного мінімуму, характерного для літератури за фахом студентів. Найбільш типовими синтаксичними конструкціями науково-технічної літератури і найбільш важкими для розуміння (у зв'язку з відсутністю структурної аналогії в українській мові або неповного збігу структур) є такі конструкції:

1. sein + zu + Infinitiv;
2. sich lassen + Infinitiv;
3. zu + Partizip I (в якості визначення);
4. інфінітивний зворот um ... zu;
5. інфінітивний зворот ohne ... zu;
6. поширене визначення;
7. відокремлений зворот з дієприкметником;
8. безсполучникове умовне підрядне речення.

У зв'язку з прагненням до точного викладення думок і об'єднання логічно пов'язаних понять, мова наукової та суспільно - політичної літератури вирізняється наявністю великої кількості речень з високим ступенем поширеності, що включають у себе субстантивні, інфінітивні, дієприкметникові групи, однорідні члени та підрядні речення. Слід приділити належну увагу виробленню в студентів вміння бачити граматичну структуру тексту, вироблення навичок впізнавання і розуміння типових синтаксичних конструкцій.

«Кращій орієнтації студентів у тексті сприяє озброєння їх знанням формальних ознак граматичних одиниць. Виділення формальних ознак складних синтаксичних конструкцій мови і встановлення їх еквівалентів у рідній мові служить їх кращому засвоєнню та розумінню»[2,23-25]. Кожна складна структура описується через набір її ознак. Так, формальними ознаками поширеного визначення в німецькій мові є:

1. Місце розташування ліворуч від іменника.
2. Відсутність ком.
3. Рамкова конструкція.
4. Вираження визначення дієприкметником або прикметником.
5. Певний порядок слів.

Формальними ознаками неузгодженого визначення є місце розташування ліворуч від іменника, вираження іменником у родовому відмінку або поєднанням іменника з прийменником.

Розвитку граматичних навичок читання сприяє виконання спеціальних вправ. Бажано мати граматичні посібники, де зібрані тексти за фахом студентів і вправи на граматичні труднощі. У такий посібник можна включити:

А. Вправи на правильне сприйняття і розпізнавання складних синтаксичних конструкцій:

1. Читання лексичних одиниць з поступовим збільшенням їх обсягу.
2. Знаходження речення або синтаксичної конструкції за їхніми частинами.
3. Правильне членування речення на смислові групи.
4. Визначення синтаксичної конструкції за її формальними ознаками.

Б. Вправи з розвитку граматичних навичок прогнозування:

1. Заповнення пропущених частин речення.
2. Доповнення і розширення речення.

3. Складання речень зі слів і словосполучень.

4. Заповнення пропусків у невеликому зв'язному тексті.

В. Вправи з розвитку мовної здогадки.

У мові є ряд граматичних явищ, які можуть бути зрозумілими без попереднього пояснення. Корисно підбирати спеціальні тексти, що містять невивчену граматику, про значення якої легко можна здогадатися.

Однією з умов читання з точним розумінням літератури за фахом є сформованість навичок граматичного аналізу незрозумілих речень. Читання з частковим аналізом готує до читання і розуміння складних у мовному відношенні текстів, тому що навчає прийомам читання та здобування інформації, формує навички мовної здогадки, сприяє накопиченню мовного матеріалу. Аналіз синтаксичної структури речення припускає членування речення на смислові відрізки.

З огляду на своєрідність німецької мови, її дистантний порядок слів, при граматичному аналізі видається найбільш прийнятним членування речення на головні члени.

На I етапі незрозумілого речення необхідно встановити, чи має речення один або кілька структурних центрів, тобто є воно простим або складним, слід також виявити характер зв'язку між частинами речення. Встановлення цих даних можливе на основі формально - структурних ознак: пунктуації, порядку слів у реченні, наявності або відсутності сполучників, сполучних слів, корелятивів, анафоричних елементів.

Далі, на II етапі, необхідно виявити в кожному реченні його організуючий центр, тобто головні члени речення. При цьому слід відштовхуватися від того члена речення, який має більш чітко виражені формальні ознаки. У німецькому реченні це - присудок. Найбільш важливими ознаками присудка є: фіксоване місце присудка в реченні, наявність дієслова в будь-якому типі присудка. Орієнтирами для визначення присудка служать також словозмінні афікси і стройові слова.

Коли встановлений присудок, неважко визначити підмет у реченні. Основними формальними ознаками його є місце розташування в реченні (перше і третє у ряду членів речення), називний відмінок (при вираженості його іменником або субстантивованою частиною мови), узгодження з присудком.

На III етапі аналізу речення слід виявити залежні члени підмета і присудка, встановити групу підмета і групу присудка. Визначити групу підмета і групу присудка допоможе знання стройових засобів мови, яка вивчається. Можна використовувати алгоритм членування простого німецького речення на групи підмета і присудка, який склав Г. Ф. Ігнатенко на основі дистрибутивних ознак підмета і присудка. «Коли читач навчиться бачити і розуміти граматичну структуру речення й тексту, відпаде потреба в аналізі»[4,5-7].

Обов'язковою умовою формування граматичних навичок читання є досить великий обсяг читання, по можливості ранній перехід до читання оригінальної літератури, до безпосереднього зорового сприйняття, розпізнавання і розуміння важких конструкцій у різних контекстах.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що:

1. Проблему формування вмінь і навичок безперекладного читання у студентів необхідно вирішувати у світлі засвоєння граматичної структури іноземної мови.
2. У навчанні граматиці студентів слід ретельно проводити відбір граматичного матеріалу залежно від спеціальності студента.
3. Застосування методу читання іноземною мовою з частковим аналізом робить формування вищезазначених навичок більш ефективним, тому що сприяє накопиченню мовного матеріалу, розвитку мовленнєвої здогадки, полегшує отримання інформації.
4. Необхідно сформувати у студентів комплекс взаємопов'язаних, взаємообумовлених знань формальних ознак граматичних одиниць.
5. Необхідна спеціальна методика, яка передбачає роботу над граматичною основою іноземної мови з урахуванням спеціалізації студента, яка має бути спрямована на розуміння граматичної структури речення та тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адмони В.Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка / В.Г. Адмони – М., 1995. – 120с.
2. Боцманова Н.Н. Использование структурно – грамматического значения при чтении / Н.Н. Боцманова // Иностранные языки в высшей школе. – 1989. - №5. – С. 21 – 26.

3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Закржевская Л.М. К вопросу об отборе типичных синтаксических конструкций для чтения литературы по специальности / Л.М. Закржевская // Иностранные языки в школе. – 1996. - №3. – С. 14 – 19.
5. Игнатенко Г.Ф. Членение простого немецкого предложения на группы подлежащего и сказуемого / Г.Ф. Игнатенко // Методика обучения иностранным языкам. – Минск. – 1988. - №8. – С. 4 - 9.
6. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке / З.И. Клычникова. – М., 1983. – 157с.
7. Крупник К.И. О возможности понимания текстов, содержащих неизученный грамматический материал / Ученые записки МГПИИЯ им. М. Тореза. – М., 1988. – Т.44.
8. Об эффективности упражнений, построенных на основе комбинационности словосочетаний и их постепенном удлинении для формирования лексических навыков чтения / Е.И. Пассов, С.Е. Рахман. Об одном из условий формирования лексических навыков чтения // Иностранные языки в высшей школе. – 1997. - №5. – С.10 – 15.
9. Фоломкина С.К. Некоторые вопросы обучения чтению на иностранном языке в неязыковом вузе// Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия/Сост. Леонтьев А.А. – М.: Рус.яз., 1991. – С. 253-261.
10. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. - 223 с.

УДК 811.111'25

АНАЛІЗ СТУПЕНЯ ВРАХУВАННЯ ТИПОЛОГІЙ СИТУАЦІЙ ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ АРТИКЛІВ У ПІДРУЧНИКАХ ТА ПОСІБНИКАХ З ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ НАВИЧОК

Ольховська А. С., аспірант

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті проаналізовано роботи з теорії та практики перекладу з метою встановлення ступеня врахування типологій ситуацій вживання англійських артиклів. Дослідження показало, що в жодній з книжок не взято за основу вичерпну типологію ситуацій вживання англійських артиклів. До того ж, незважаючи на досить широкий спектр представлених ситуацій, кількість контрольних моментів розподілено вкрай нерівномірно. Оскільки усі ці недоліки можуть бути однією з причин незадовільного рівня володіння студентами навичками вживання артиклів при перекладі, робиться висновок про необхідність створення методики навчання англійських артиклів з урахуванням перелічених вище факторів.

Ключові слова: граматичний компонент перекладацької компетенції, англійський артикль, методика навчання.

Ольховская А. С. АНАЛИЗ СТЕПЕНИ УЧЕТА ТИПОЛОГИЙ СИТУАЦИЙ УПОТРЕБЛЕНИЯ АНГЛИЙСКИХ АРТИКЛЕЙ В УЧЕБНИКАХ И ПОСОБИЯХ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ПЕРЕВОДЧЕСКИХ НАВЫКОВ / Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Украина

В статье проанализированы работы по теории и практике перевода с целью установления степени учета типологий ситуаций употребления английских артиклей. Исследование показало, что не в одной из книг не было взято за основу исчерпывающую типологию ситуаций употребления английских артиклей. К тому же, не смотря на достаточно широкий спектр представленных ситуаций, количество контрольных моментов распределено крайне неравномерно. Поскольку все эти недостатки могут быть одной из причин неудовлетворительного уровня владения студентами навыками употребления английских артиклей при переводе, делается вывод о необходимости создания методики обучения английским артиклям с учетом перечисленных выше факторов.

Ключевые слова: грамматический компонент переводческой компетенции, английский артикль, методика обучения.